

TA’LIMDA HISSIY INTELLEKT (EQ)NI RIVOJLANTIRISH: O‘QUVCHINING SHAXSIY O‘SISHIDAGI AHAMIYATI

Ne‘matillayev Botirjon Baxadirdjanovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada hissiy intellekt (EQ) tushunchasi, uning ta’lim jarayonidagi roli va o‘quvchining shaxs sifatida shakllanishiga ta’siri tahlil etilgan. Hissiy ong, o‘z his-tuyg‘ularini anglash, boshqarish, empatiya va ijtimoiy ko‘nikmalar kabi komponentlarning rivojlanishi ta’lim muhitida qanday yuz berishi, bunda o‘qituvchining roli, metodik yondashuvlar va innovatsion usullar ko‘rib chiqilgan. Maqolada EQni rivojlantirish orqali o‘quvchilarning o‘ziga ishonchi, ijtimoiy moslashuvi va ichki intizomi mustahkamlanishi ilmiy va amaliy asoslarda yoritilgan.

Kalit so‘zlar: hissiy intellekt, EQ, o‘quvchi shaxsiyati, empatiya, ijtimoiy ko‘nikma, o‘zini anglash, ta’limda shaxsiy yondashuv.

So‘nggi yillarda insonning shaxsiy va kasbiy muvaffaqiyatini belgilovchi omillardan biri sifatida hissiy intellekt (EQ)ga bo‘lgan e’tibor ortib bormoqda. IQ (intellektual koeffitsiyent) an’anaviy jihatdan aqliy rivojlanish ko‘rsatkichi sifatida qaralsa-da, EQ — ya’ni o‘z his-tuyg‘ularini anglash, boshqarish va boshqalar tuyg‘ulariga nisbatan empatiya qilish salohiyati — o‘quvchining ijtimoiy hayoti, muloqot madaniyati, ichki motivatsiyasi va o‘zini boshqarishiga bevosita ta’sir qiladi. Zamonaviy ta’lim EQ’ni rivojlantirishga yo‘naltirilgan yondashuvlarni faol joriy etishni talab qilmoqda.

Hissiy intellekt tushunchasi va uning komponentlari.

Hissiy intellekt shaxsning o‘z his-tuyg‘ularini anglay olish, ularni boshqarish, stressga qarshi kurashish, boshqalarning his-tuyg‘ularini tushunish va u bilan to‘g‘ri muloqot qilish qobiliyatini o‘z ichiga oladi. Daniel Goleman EQ’ni quyidagi asosiy komponentlarga ajratadi:

1. O‘zini anglash – o‘z his-tuyg‘ularini tanib olish va tahlil qilish
2. O‘zini boshqarish – emotsiyalarni ijobiy yo‘naltira olish
3. Ichki motivatsiya – maqsad sari harakat qilishda irodaviy barqarorlik
4. Empatiya – boshqalarning hissiyotini his qilish va tushunish
5. Ijtimoiy ko‘nikmalar – samarali muloqot va hamkorlik qilish qobiliyati

Ta’lim tizimi ushbu komponentlarni o‘quvchilar ongiga singdirishda muhim rol o‘ynaydi.

EQ’ning o‘quvchi shaxsiyati shakllanishidagi roli

EQ rivojlangan o‘quvchi:

- o‘z his-tuyg‘ularini aniqlay oladi va ularni boshqaradi
- sinfdoshlariga nisbatan sabrli va hurmatli bo‘ladi
- nizolarni tinch yo‘l bilan hal qilishi mumkin
- o‘qituvchining tanbehiga hissiy reaksiya o‘rniga mulohaza bilan javob qaytaradi

- o‘z fikrini ifoda etishda ijobiy usullarni tanlaydi

Bu esa nafaqat uning psixologik barqarorligini, balki o‘zlashtirish darajasini, ijodiy salohiyatini va ijtimoiy faolligini oshiradi.

Ta’limda EQ’ni shakllantirish strategiyalari

EQ’ni rivojlantirish uchun quyidagi metodik yondashuvlar samarali hisoblanadi:

Reflektiv topshiriqlar – o‘quvchilarga o‘z holati haqida mulohaza yuritishga undaydigan savollar va daftarchalar

Rol o‘yinlari va dramatizatsiya – empatiya va ijtimoiy muloqotni rivojlantiruvchi mashg‘ulotlar

Tuyg‘ularni ifodalash texnikalari – his-tuyg‘ularni rang, shakl, so‘z yoki harakat orqali ifoda etish

Guruhiy muhokamalar – bahsli vaziyatlarda o‘zini va boshqalarni tinglash ko‘nikmasini o‘stiradi

“Sokin daqiqalar” mashqlari – nafas olish, emotsional tinchlanish uchun qisqa psixologik pauzalar

Bundan tashqari, EQ rivojida o‘qituvchining shaxsiy namunasi katta ahamiyatga ega. O‘qituvchining o‘z emotsiyalarini boshqarishdagi madaniyati o‘quvchilarga bevosita o‘tadi.

Xulosa:

O‘quvchi shaxsining har tomonlama rivojlanishida hissiy intellektni shakllantirish zamonaviy ta’limning ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. EQ – bu faqatgina muloqot qobiliyati emas, balki o‘ziga ishonch, barqarorlik, ijtimoiy faollik va stressga chidamlilikning poydevoridir. Maktabda EQni rivojlantirishga qaratilgan integratsiyalashgan yondashuvlar o‘quvchilarni nafaqat bilimli, balki hayotiy jihatdan tayyor, barqaror shaxs sifatida shakllantirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ismoilova Gulnora Fayzullaevna. Parpieva Malika Muxamadjonovna. Davlat statistika qo'mitasi huzuridagi Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar institutining "O'zbekiston statistika axborotnomasi" ilmiy elektron jurnali. 2022 yil, 2-son. "O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot rivojlanishida raqamli texnologiyalarning ahamiyati".

2. Parpieva Malika Muxamadjonovna. Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda innovatsiyalarning roli. Davlat statistika qo'mitasi huzuridagi Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar institutining "O'zbekiston statistika axborotnomasi" ilmiy elektron jurnali. 2022 yil, 3-son.